

LB-2005-169023

INSTANS:	Borgarting lagmannsrett - Dom.
DATO:	2007-04-27
DOKNR/PUBLISERT:	LB-2005-169023
STIKKORD:	Ærekrenkelses. Oppreisning. Skadeserstatningsloven § 3-6.
SAMMENDRAG:	Tidsskriftet Kapital hadde i en omtale av økonomiske forhold ved fotballturneringen Norway Cup omtalt en perifer person som « bakmannen » i « det ulovlige pyramidespillet » « Bjerkepyramiden » og som « en kjenning av politiet ». Lagmannsretten kom til at det i tilstrekkelig grad var ført sannhetsbevis for beskyldningene. Utgiver, ansvarlig redaktør og journalist ble frifunnet for oppreisningskravet fra vedkommende person.
SAKSGANG:	Oslo tingrett TOSLO-2003-31007 - Borgarting lagmannsrett LB-2005-169023. Anke til Høyesterett nektet fremmet, HR-2007-1554-U .
PARTER:	A (Advokat Per Danielsen) mot Trygve Hegnar (Høyesterettsadvokat Jon Tenden), Hegnar Media AS (Høyesterettsadvokat Jon Tenden), Vibeke Holth (Høyesterettsadvokat Jon Tenden).
FORFATTER:	Førstelagmann Nils Erik Lie. Lagdommer Nils Ihlen Ramm. Ekstraordinær lagdommer Hans Petter Lundgaard.

Saken gjelder krav om erstatning (oppreisning) for ærekrenkelse etter skadeserstatningsloven § 3-6.

Bladet Kapital inneholdt i nr. 5/2003 en artikkel over fem sider med tittelen « Svart økonomi i fargerikt fellesskap », og med følgende ingress: « Svarte penger, underslag, manglende regnskap, krangler, trusler og stygge rykter preger verdens største fotballturnering. I kulissene bak Norway Cup er det alt annet enn fair play ». Artikkelen sentrale tema var omsetningen i det salgstelt som var etablert i forbindelse med Norway Cupturneringen i 2002, og hvor innehaveren av teltet angivelig skulle ha tilegnet seg hele omsetningen fra salget. Artikkelen er skrevet av journalist Vibeke Holth. En stor del av den gjengir telefonsamtaler journalisten har hatt med B, som i en årrekke har vært Bækkelaget Sportsklubbs hovedansvarlige for turneringen. Den etterlater et mindre flatterende inntrykk av B.

Tingretten har gjort følgende sammendrag av artikkelen, som etter lagmannsrettens syn gir et dekkende bilde av innholdet:

Reportasjen tar for seg forholdene rundt « Sport Shopen », som er et salgstelt som hvert år under Norway Cup har vært drevet av C. Bl.a stilles en rekke spørsmålstegn ved Bs økonomiske styring knyttet til avtalen med C eller hans firma samt bakgrunnen for at B har ønsket at C skulle drive teltet. Det er også påstått at C har underslått penger fra de leverandørene som leverte varer for salg i teltet, og at dette er penger som kan være lånt ut til miljøet rundt D. Det er også vist til rot rundt regnskaper og manglende økonomisk styring og planlegging, samt sammenblanding av Bs privatøkonomi og penger fra Norway Cup. Det er i den forbindelse B også knyttet sammen med Bjerkepyramiden, der også As navn er trukket inn.

Siste side i artikkelen inneholder blant annet følgende avsnitt:

Selv har han tidligere innrømmet i pressen at han deltok i det ulovlige pyramidespillet « Bjerkepyramiden » på midten av 1990-tallet. Bakmannen, A, hadde halvdagsjobb på kontoret til Bækkelaget Sportsklubb. En annen kjenning av politiet, E, hadde ansvaret for fruktbodene på Ekebergsletta under Norway Cup.

Det er på det rene at « han » sikter til B. Etter bevisførselen omkring den omtalte «

Bjerkepyramiden » legger lagmannsretten til grunn at det dreier seg om et forhold fra tiden 1985-87, og at opphavsmennene var F og G, med F som den mest aktive. De skal ha lånt inn betydelige beløp, angivelig til å finansiere innkjøp av skadete og kondemnerte hermetikkpartier, som skulle kunne selges videre med betydelig fortjeneste. De som lånte ut penger til dette formålet, skal ha blitt lovet fortjenester på opptil 22 % pr. måned. Alle transaksjoner foregikk med kontanter. I den første tiden fikk utlånerne avtalt rente. Lagmannsretten legger til grunn at opphavsmennene stadig fikk låne nye beløp, både av gamle og nye investorer. Midlene ble i stor utstrekning benyttet til å betale eldre forpliktelser, og ikke til anskaffelse av nye hermetikkpartier som skulle løses inn kontant og videreselges med betydelig fortjeneste, slik investorene ble forespeilet. Det hele endte med at investorene måtte avskrive betydelige beløp. A, som kjente F fra travmiljøet på Bjerkebanen, formidlet i en viss utstrekning lån inn til F, og han har også hjulpet F med utbetaling av rentebeløp. Omfanget av As aktivitet er omtvistet.

Politiet ble kjent med saken tidlig i 1990 i forbindelse med etterforskningen av en annen sak. I en fremlagt politirapport av 24. januar 1990 er det uttalt:

I forbindelse med presseomtale av Bachsaken årsskiftet 1988-1989, kom det frem opplysninger om et liknende investeringssystem i Osloområdet. Etterforskning av dette forhold ble satt i gang, og et flertall vitner som har investert er avhørt, Forklaringene bekrefter bl.a. at mistenkte A f. *.57 ***** har i perioden 1985-1987 eller deler av den, forledet flere personer til å innbetale et eller flere beløp til seg selv, eller gjennom mellommenn, for minimum kr 7 millioner. Pengene ble overlevert i kontanter eller gjennom sjekk. Innbetalingene skulle angivelig finansiere kjøp av store varepartier hermetikk, for videresalg i Norge.

I februar 1990 ble A anmeldt for bedrageri av flere personer. En av disse var B. A ble deretter siktet for overtredelse av straffeloven § 270 jf. § 271 første ledd nr. 1. Ved Oslo forhørsretts beslutning av 15. februar 1990 fikk politiet samtykke til å pågripe ham og foreta ransaking av boligen. Ved kjennelse av 17. februar 1990 ble han og to andre varetektsfengslet i to uker med brev- og besøksforbud. De siktedes kjæremål ble forkastet ved Eidsivating lagmannsretts kjennelse av 20. februar 1990. Ved Eidsivating statsadvokaters beslutning av 3. juni 1993 ble anmeldelsene mot A og fem andre som hadde vært siktet i saken, henlagt etter bevisets stilling.

Ved stevning av 20. juni 2003 reiste A privat straffesak mot Hegnar Media AS som utgiver av Kapital, Trygve Hegnar som ansvarlig redaktør, og journalist Vibeke Holth med påstand om mortifikasjon av utsagnene i avsnittet som er gjengitt foran, og om oppreisning. Oslo tingrett avsa 5. juli 2005 dom med slik domsslutning:

1. Hegnar Media AS, Trygve Hegnar og Vibeke Holth frifinnes.
2. A dømmes til å betale Hegnar Media AS, Trygve Hegnar og Vibeke Holths saksomkostninger for tingretten med kr 90.000,- med lovens rente fra forfall og til betaling skjer.

A har i rett tid anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Det er prinsipielt anket i straffeprosessuelle former, subsidiært i sivilprosessuelle former. Ved beslutning av 3. oktober 2005 ble den straffeprosessuelle anken nektet fremmet. Saken har deretter fortsatt i sivilprosessuelle former. Ankeforhandling er holdt 11. og 12. april 2007.

As anførsler for lagmannsretten kan sammenfattes slik:

I de siterte utsagnene er han beskyldt for å være bakmannen i et ulovlig pyramidespill og for å være en kjenning av politiet. Begge utsagn er egnet til å skade hans gode navn og rykte. Utsagnene må leses i den kontekst de er fremsatt og undergis en objektiv fortolkning. Avgjørende er hvordan en alminnelig avisleser vil forstå dem. Det er tilstrekkelig at det er dannet et inntrykk eller en mistanke. Det er innholdet i beskyldningen og ikke den aktuelle virksomheten som skal vurderes. Her har tingretten grepet feil.

Beskyldningen om å ha deltatt i ulovlig pyramidevirksomhet gir uttrykk for mistanke om å ha deltatt i noe som er straffbart. At såkalt pyramidespill var straffbart, var kjent i 2003. Den

alminnelige oppfatning av begrepet var at det dreide seg om en form for bedrageri eller svindel. Konteksten i artikkelen dreier seg også om straffbare forhold i forskjellige former. Det som er omtalt som « Bjerkepyramiden » var imidlertid ingen straffbar virksomhet. Det dreide seg om en utradisjonell investeringsvirksomhet. Det lå en korrekt vurdering bak når påtalemyndigheten henla saken.

Det er heller ikke ført bevis for at A har utført straffbare handlinger. Hans virksomhet har innskrenket seg til å formidle kontanter mellom F og långiver i noen få tilfeller. Kontanter er imidlertid lovlig betalingsmiddel. Om det er begått brudd på regnskapslovgivning og avgiftslovgivning m.v., slik tingretten har lagt vekt på, er dette Fs ansvar. A har ikke hatt noen plikt til å innrette seg etter dette regelverket.

Betegnelsen « bakmannen » i bestemt form gir inntrykk av at A har vært hovedmannen i en straffbar virksomhet og at det var han som tjente penger på virksomheten. Bruken av dette uttrykket er i seg selv skjerpene.

Det andre utsagnet kan ikke forstås på annen måte enn at A - i tillegg til den omtalte E - er en kjenning av politiet. Dette insinuerer at A har begått flere straffbare forhold. En kjenning av politiet er en som har begått noe straffbart både nå og tidligere.

Begge utsagn er usanne og ærekrenkende etter sitt innhold og den kontekst de er fremsatt i. Begge er også faktabeskyldninger, slik at de saksøkte bare kan fri seg ved å føre bevis for beskyldningenes sannhet. Når beskyldningene som her består i fremsettelse av mistanker, må sannhetsbeviset gå på om han har begått de handlinger han beskyldes for, jf. Rt-2005-1677 (avsnitt 80). Beviskravene er strenge når det gjelder faktabeskyldninger.

Utsagnene er også rettsstridige. De er ikke beskyttet av EMK artikkel 10 såfremt det inngrep i pressefriheten som idømmelse av oppreisning innebærer, er nødvendig i et demokratisk samfunn. Som utgangspunkt er usanne ærekrenkelser i media ikke beskyttet etter EMK artikkel 10, jf. Rt-2005-1677 (avsnitt 74). Media skal dømmes med mindre det foreligger spesielle grunner for å fritta for ansvar. Ellers beror avveiningen av hvorvidt inngrepet er nødvendig på en rekke forhold, jf. Rt-2005-1677 (avsnitt 72). Aktsomhets spørsmålet står sentralt når media er involvert. EMK artikkel 10 forutsetter at journalisten opptrer i aktsom god tro for å gå fri. Hans utsagn skal være « accurate and reliable ». Det foreligger en rekke avgjørelser i EMD hvor pressen er felt på grunn av manglende aktsomhet. I den foreliggende sak har journalisten ikke tilfredsstilt aktsomhetskravet. Hun har ikke kontaktet A selv for å få uttalelser fra den person utsagnene gjelder, og hun har vært uaktsom i begrepsbruken når hun har satt likhetstegn mellom « bakmann » og « bakmannen ». For få et balansert bilde burde hun også opplyst at saken om « Bjerkepyramiden » var henlagt.

Saken inneholder heller ingen særlige omstendigheter som gjorde det berettiget å omtale A på den måten dette skjedde. Tvert imot fremstår saken som en nokså ordinær ærekrenkelsessak. Om den måtte ha allmenn interesse, er ikke dette ansvarsbefriende i seg selv. Ved rettsstridsvurderingen må det også legges vekt på at saken var blitt svært gammel da den ble omtalt og at hensynet til privatlivets fred da må tillegges større vekt enn ellers.

Siden saken gjelder et oppreisningskrav, er det tilstrekkelig for å dømme de saksøkte at det er utvist uaktsomhet fra journalistens og Kapitals side, jf. skadeserstatningsloven § 3-6. Ved utmålingen må det legges vekt på allmennpreventive hensyn. Konsernet bak Hegnar Media AS har god inntjening, og det må derfor fastsettes et beløp som er så høyt at det merkes. Det må også legges vekt på at de saksøkte har utvist en arrogant, nedlatende holdning og mangel på empati.

A har nedlagt slik påstand:

1. Hegnar Media dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til kr 500.000. Det legges til lovens forsinkelsesrente fra forfall, og til betaling skjer.
2. Trygve Hegnar dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til kr 100.000. Det legges til lovens forsinkelsesrente fra forfall, og til betaling skjer.

3. Vibeke Holth dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til kr 50.000. Det legges til lovens forsinkelsesrente fra forfall, og til betaling skjer.
4. Hegnar Media AS dømmes til å hefte solidarisk for de oppreisningsbeløp Trygve Hegnar og Vibeke Holth dømmes til å betale.
5. A tilkjennes saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten, med tillegg av lovens forsinkelsesrente regnet fra forfall og til betaling skjer.

Anførslene fra de saksøkte Hegnar Media AS, Trygve Hegnar og Vibeke Holth kan sammenfattes slik:

Saken gjelder to mindre utsagn i en god, kritisk artikkel av klar allmenn interesse om kritikkverdige økonomiske forhold i og rundt Norway Cup.

Artikkelen dreide seg først og fremst om forhold i tilknytning til Norway Cup som vedrørte B, C og salgsteltet. Den kortfattede omtalen av A har ikke tilknytning til hovedinnholdet, men settes i forbindelse med Bs kontakt med «Bjerkepyramiden». Saken viser en overdreven fokusering på perifere elementer og uttrykk i artikkelen.

Kravene til sannhetsbevis er endret som følge av ikrafttreddelsen av menneskerettsloven. Det kan ikke lenger kreves at det utsagn som vurderes, er sant etter sitt innhold. Det er tilstrekkelig at det har en faktisk forankring i saksforholdet, jf. Rt-2005-1677 (avsnitt 72), som gir uttrykk for gjeldende rett på området. I ethvert fall gjelder dette når de aktuelle utsagn ikke er faktabeskyldninger, men først og fremst har preg av « value judgments » hvilket er situasjonen i den foreliggende sak. Utsagnene må også leses i den sammenheng de er avgitt i. De skal ikke fortolkes utvidende. Man kan ikke lese inn i dem noe som ikke står der.

I den grad de påklagde uttrykk er ærekrenkende, er de også sanne. Beskrivelsen av « Bjerkepyramiden » som ulovlig, er også først og fremst et « value judgment ». Det dreier seg her heller ikke om journalistens beskrivelse, men om en gjengivelse av Bs utsagn til henne. En slik gjengivelse er ikke i noe fall ærekrenkende.

Bevistemaet er ikke i noe fall om A har begått en straffbar handling, men om han i en rolle som kan beskrives som « bakmann » har hatt noe med « Bjerkepyramiden » å gjøre, og om denne virksomheten har vært ulovlig. Det kreves ikke at virksomheten har vært straffbar. Det er tilstrekkelig at den er i strid med gjeldende regelverk.

Ved vurderingen av lovligheten må det i utgangspunktet legges vekt på at det ikke er mulig å oppnå 22 % månedlig rente i lovlig virksomhet. Det må videre legges vekt på at dette har vært et såkalt pyramidespill, noe som var ulovlig etter den tidligere lotterilov av 12. mai 1939 og også er ulovlig etter gjeldende lov av 24. februar 1995. Endelig må det tas hensyn til at den virksomhet som angivelig lå bak - salget av vraket hermetikk - åpenbart ikke var innrettet slik at gjeldende regelverk for næringsvirksomhet av et slikt omfang var fulgt, slik tingretten har redegjort nærmere for. Også på dette grunnlag må virksomheten karakteriseres som ulovlig. Det er etter dette ført sannhetsbevis for at virksomheten var ulovlig.

Uttrykket « bakmannen » er også dekkende for As deltakelse i virksomheten. At uttrykket er brukt i bestemt og ikke ubestemt form, er uten betydning. Som tingretten har gitt uttrykk for, er det ingen vesensforskjell på uttrykkene « bakmann » og « mellommann », et uttrykk dagspressen har brukt om ham i sin omtale av saken. Det er tilstrekkelig at han har opptrådt som deltaker i virksomheten og på vegne av hovedmennene i saken, slik han gjorde når han opptrådte som mellommann og formidlet penger mellom F og långiverne. Politiet har også ansett ham som en sentral person i pyramiden. Det er ikke grunnlag for å forstå bruken av uttrykket « bakmannen » slik at A er den reelle hovedmann bak virksomheten, slik han selv hevder at utsagnet må leses. Bruken av betegnelsen gir en dekkende og riktig beskrivelse av As deltagelse i virksomheten, slik at det også for dette uttrykkets vedkommende er ført nødvendig sannhetsbevis.

I uttrykket « kjenning av politiet » ligger ikke mer enn at han er en person politiet kjenner i forbindelse med en eller flere tidligere straffesaker. Det betyr ikke at han selv må ha vært straffet, og

innebærer heller ikke at han beskyldes for å ha begått noe straffbart forhold. Her har A vært anmeldt og siktet i saken. Han har vært utsatt for pågrep og ransaking, og har også vært varetektsfengslet med brev- og besøksforbud. Når saken ble henlagt, skjedde det etter bevisets stilling, slik at det ikke er grunnlag for å anse ham som renvasket. Dette er tilstrekkelig til at bruken av uttrykket « kjenning av politiet » er dekkende for de faktiske forhold i saken. Også for dette uttrykkets vedkommende er det således ført sannhetsbevis.

I tillegg kommer at også uttrykket « kjenning av politiet » først og fremst er et « value judgment », slik at Kapital har hatt nødvendig faktisk belegg for å kunne benytte det, selv om lagmannsretten skulle komme til at det ikke er ført fullt sannhetsbevis.

Ved rettsstridsvurderingen må det videre legges vekt på at journalisten hadde mer enn nok materiale til å skrive det som faktisk ble skrevet. Det er ikke grunn til å tro at innholdet hadde blitt annerledes om A hadde uttalt seg til henne. Hun gjorde dessuten flere forgjeves forsøk på å få kontakt med ham.

Det er ikke grunnlag for å karakterisere Kapitals opptreden som arrogant. Om det skal utmåles en oppreisningserstatning, må den i ethvert fall være høyst beskjeden.

Ankemotpartene har nedlagt slik påstand:

1. Oslo tingretts dom, domsslutningens punkt 1, stadfestes.
2. A dømmes til å betale Hegnar Media AS, Trygve Hegnar og Vibeke Holth saksomkostninger for tingretten og for lagmannsretten med lovens rente fra forfall til betaling skjer.

Lagmannsretten har kommet til det samme resultat som tingretten.

Etter skadeserstatningsloven § 3-6 kan den som har krenket en annens ære pålegges å betale «slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art som retten finner rimelig». Krenking av en annens ære foreligger når gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 246 eller § 247 er oppfylt, med mindre det føres sannhetsbevis for riktigheten av beskyldningen, jf. straffeloven § 249. I tillegg kreves at ærekrenkelsen er rettsstridig.

De utsagn som er trukket frem av A som ærekrenkende er omtalen av ham som « bakmannen » i forhold til B i et angivelig ulovlig pyramidespill, og omtalen som en kjenning av politiet.

Det er naturlig først å ta standpunkt til hvordan disse uttrykkene skal forstås. Lagmannsretten er enig med tingretten i at omtalen av « Bjerkepyramiden » som ulovlig, ikke fremstår som referat av et utsagn fra B, men at det dreier seg om journalistens egen karakteristikk av virksomheten. For beskrivelsen av A som « bakmannen » gjelder det samme.

For øvrig må utsagnene leses i den sammenheng de er fremsatt i, og med utgangspunkt i hvordan det må antas at de blir oppfattet av den alminnelige leser, jf. Rt-2005-1677 (avsnitt 56) med videre henvisninger.

At B har deltatt i den virksomheten som er omtalt som « Bjerkepyramiden », er i utgangspunktet på det rene. Selv har han forklart at han investerte et beløp på kr 600.000 i systemet. Det alt vesentlige av dette er tapt. Han fikk imidlertid utbetalt avtalte renter ved noen få anledninger innledningsvis.

Når det gjelder det første av de aktuelle utsagn, er det nødvendig å ta standpunkt til hva som nærmere ligger i beskrivelsen av « Bjerkepyramiden » som ulovlig, og hva som ligger i begrepet « bakmannen ». For det annet utsagns vedkommende må det tas standpunkt til hvordan uttrykket « kjenning av politiet » skal forstås.

Til spørsmålet om hva som ligger i uttrykket « ulovlig » er lagmannsretten enig i at dette ikke nødvendigvis innebærer at det forhold som omtales, er straffbart. Det naturlige forståelse av uttrykket er at det dreier seg om et forhold som er i strid med preceptorisk lovgivning, uavhengig av om forholdet er straffebelagt og uavhengig av om de impliserte faktisk kan straffes for deltakelsen eller ikke.

Uttrykket « bakmann » har etter lagmannsrettens syn ikke et presist språklig innhold. Det er i

ordboklitteraturen gjengitt som « stråmanns oppdragsgiver », « person som står bak og trekker i trådene », « mann som i smug støtter, finansierer en (ulovlig) virksomhet », « person som styrer i det skjulte ». En bakmann er etter dette ikke nødvendigvis hovedmannen i en ulovlig virksomhet. En person som deltar i akkvisisjonen av lån i et tilfelle som det foreliggende, og også forestår formidling av penger mellom betalerne og hovedmannen, må i forhold til betalerne også kunne karakteriseres som bakmann, selv om mellommann nok er en mer treffende betegnelse. Lagmannsretten er for så vidt enig med tingretten i at det ikke er grunn til å se noen vesentlig forskjell på betegnelse « bakmann » og « mellommann ». Avgjørende - også etter en naturlig forståelse - må være at den person det gjelder, befinner seg på et høyere nivå og nærmere hovedmannen enn betaleren i den strukturen som er omtalt som « Bjerkepyramiden ».

Når det gjelder uttrykket « kjenning av politiet » er lagmannsretten enig med ankemotpartene og tingretten i at dette ikke nødvendigvis innebærer at personen er straffet. Når man som her står overfor en person som er anmeldt og siktet for bedrageri av et meget betydelig beløp fra flere personer, og som også har vært utsatt for pågripelse, ransaking og varetektsfengsling i sakens anledning, er dette etter lagmannsrettens syn tilstrekkelig til at man kan omtales som en « kjenning av politiet ». Det kan i denne forbindelse heller ikke ses bort fra at saken ble henlagt etter bevisets stilling, idet påtalemyndigheten konstaterte at det ikke hadde vært mulig å tilveiebringe tilstrekkelige bevis for at de subjektive straffbarhetsvilkår var tilfredsstillt. A har vist til et utsagn i Aftenposten fra september 2005, hvor en overordnet polititjenestemann har uttalt om en siktet i en drapssak at « mannen skal ha vært i befatning med politiet før, men Abrahamsen vil ikke beskrive ham som en kjenning » og anført at dette må forstås slik at det må kreves noe mer enn i den foreliggende sak for at en som har vært siktet skal omtales som en kjenning av politiet. Dette utsagnet finner lagmannsretten ikke å kunne legge vekt på ved vurderingen.

Også etter den forståelse lagmannsretten etter dette har av de anvendte uttrykk, finnes det klart at begge isolert sett er egnet til å skade As gode navn og rykte, og at det så langt foreligger overtredelser av straffeloven § 247.

Spørsmålet blir da om utsagnene er rettsstridige. Om den grunnleggende vurdering dette er avhengig av, uttaler Høyesterett i Rt-2005-1677 (avsnitt 71):

Oppreisning kan idømmes etter skadeserstatningloven § 3-6 når dette er nødvendig i et demokratisk samfunn for å verne andres omdømme eller rettigheter, jf artikkel 10 nr. 2. I denne sak er det nyhetsmedias frihet til å meddele og publikums rett til å motta nyheter og informasjon som skal holdes opp mot personvernet og den enkelte persons omdømme som er vernet i EMK artikkel 8 og artikkel 10 nr. 2.

Når det gjelder den konkrete avveining som må foretas i den enkelte sak, er det videre uttalt i avsnitt 72:

Det følger av EMDs og Høyesteretts avgjørelser at den konkrete avveining av nødvendigheten av inngrepet må baseres på dels mer sammenfallende og dels nokså forskjellige forhold. Om dette uttales i Rt-2003-928 avsnitt 44:

« ... Av disse finner jeg grunn til å fremheve graden av allmenn interesse, beskyldningens karakter, derunder om beskyldningen klassifiseres som « value judgment » eller « factual statement », om den retter seg mot offentlig person eller privatperson, samt graden av aktsomhet, derunder om og eventuelt i hvilken utstrekning media på publiseringstidspunktet hadde holdepunkter i faktum for at påstanden var sann. Generelt vil ytringen ha et sterkt vern dersom den gjelder forhold av allmenn interesse, verdivurderinger, videreformidling, offentlig person, og det foreligger sterke holdepunkter for at påstanden var sann. Motsatt: Gjelder saken beskjeden allmenn interesse, faktapåstander, egen fremsettelse, privatperson, og det foreligger svake holdepunkter for at påstanden var sann, har ytringen et mindre sterkt vern. »

Et sentralt moment er etter dette om utsagnene er uttrykk for « factual statements » eller « value judgments ». At en virksomhet er ulovlig, er etter lagmannsrettens syn et så vidt konsist uttrykk at det først og fremst har preg av et « factual statement ». Begrepene « bakmann » og kjenning av politiet » er språklig så vidt lite presise at de inneholder klare elementer både av verdivurderinger og

faktiske beskrivelser. Et sentralt moment ved vurderingen blir etter dette hvilke holdepunkter som forelå for at de fremsatte påstandene var sanne.

Det er da naturlig først å ta standpunkt til hvorvidt det forelå dekning for at utsagnet om at « Bjerkepyramiden » var ulovlig, var sann. Lagmannsretten viser her innledningsvis til at det var betydelige beløp som ble satt i omløp i systemet, og som har gått tapt. I et oppslag i VG 24. februar 1990 er det angitt at « F gjennom sine kontakter klarte å samle inn millionbeløp - sannsynligvis rundt 100 millioner - i Bjerkemiljøet og idretts- og sportsmiljøet ». I politiets innstilling til statsadvokaten om henleggelse av saken, er det uttalt:

Totalt synes investorene å ha skutt inn ca. kr 35.000.000,- hvorav ca. kr 17.000.000,- er tilbakebetalt investorene.

At beløp i den størrelsesorden som er omtalt her, har vært investert i kondemnert hermetikk, anser lagmannsretten som aldeles usannsynlig. At noe slikt kan ha skjedd i en tidlig fase av « pyramiden », kan det selvfølgelig ikke ses bort fra. Hensett til det store beløpet som ikke har latt seg ettervise, synes det imidlertid ikke tvilsomt at en betydelig del av de midlene som har kommet inn under tilsagn om en oppsiktsvekkende høy fortjeneste, har vært anvendt til å utbetale en tilsvarende fortjeneste til tidligere investorer, med sikte på å få dem til å investere ytterligere beløp. Videre må det legges til grunn at en betydelig del har havnet hos hovedmennene og er forbrukt av dem, og at A og andre mellommenn også har hatt en viss fortjeneste på formidlingen av lån. En forutsetning for å holde systemet gående har således vært at det kontinuerlig ble skaffet inn friske lånemidler som kunne benyttes til betaling av eldre forpliktelser, inntil det hele stoppet opp. Lagmannsretten anser det også som sannsynlig at bakmennene på et tidspunkt før det hele stoppet opp, må ha forstått at de ikke lenger hadde mulighet til å utbetale de fortjenester investorene hadde blitt og fortsatt ble forespeilet, og at det for så vidt har foreligget bedrageri fra deres side. At påtalemyndigheten som nevnt fant å måtte henlegge straffesaken etter bevisets stilling, er i denne forbindelse uten betydning. Hvorvidt A har forstått at det var straffbare sider ved virksomheten, er i denne forbindelse uten betydning. Lagmannsretten finner det klart at beskrivelsen av den som ulovlig har dekning i de faktiske forhold.

Etter bevisførselen legges det videre til grunn at A har anbefalt kjente fra forskjellige miljøer å låne penger til F og G mot fortjeneste som nevnt. Han har også overlevert kontanter fra långiverne til F og G, og han har bistått med å overlevere fortjeneste til långiverne. Alt skjedde i kontanter. Han har videre formidlet en innbetaling på kr 1 million fra B til F. Ifølge B omfattet dette beløpet kr 500.000 fra en annen långiver. Lagmannsretten legger til grunn at dette beløpet ble overlevert i en bag. A har også ved enkelte anledninger overlevert penger til B. I forhold til B og andre långivere har således A hatt en overordnet rolle i systemet, og lagmannsretten har kommet til at det ikke kan karakteriseres som ukorrekt å omtale ham som « bakmann », selv om « mellommann » nok hadde vært mer dekkende. Å omtale ham som « bakmannen » i stedet for « bakmann » etterlater et inntrykk av at han var den eneste i denne rollen. Det er ikke korrekt. Etter bevisførselen må det således legges til grunn at det også var andre som formidlet kontanter mellom långiverne og hovedmennene. I forhold til B fremstår han imidlertid langt på vei som den eneste bakmann, først og fremst på grunn av formidlingen av beløpet på kr 1 million, og lagmannsretten kan ikke se at denne unøyaktigheten bør tillegges særlig vekt ved vurderingen.

Når det gjelder uttrykket « kjenning av politiet » viser lagmannsretten til det som er sagt foran. A har vært anmeldt og siktet, pågrepet, varetektsfengslet og gjenstand for ransaking før saken ble henlagt etter bevisets stilling. Dette er etter lagmannsrettens syn tilstrekkelig til at han må kunne beskrives som en « kjenning av politiet ».

Lagmannsretten har etter dette kommet til at det i det alt vesentlige har vært ført sannhetsbevis for beskyldningene mot A i den angjeldende artikkel i Kapital. Lagmannsretten er også enig med tingretten i at Kapital hadde en aktverdig grunn til å nevne A i artikkelen, hvor kritikkverdige forhold hos B og personer han hadde kontakt med, sto sentralt. Samtidig må det legges vekt på at omtalen av A er svært kortfattet og tatt inn på en lite fremtredende plass. Tilknytningen til Norway Cup, som etter det opplyste er verdens største fotballturnering for barn og ungdom, og hvor betydelige pengebeløp er i omløp, ga etter lagmannsrettens syn berettiget grunnlag for den

oppsøkende journalistikk som har funnet sted, og for de kritiske utsagn som har kommet frem både overfor B og overfor andre som er omtalt i artikkelen. At « Bjerkepyramiden » lå adskillige år tilbake i tid, medfører etter lagmannsrettens syn ingen endring i dette. At artikkelen ble skrevet uten at journalisten hadde snakket med A, kan heller ikke tillegges særlig vekt. Det kan på bakgrunn av hennes forklaring ikke legges til grunn at en samtale med ham ville ha medført noen endring i de utsagn saken gjelder. At en slik samtale kunne ha medført korreksjon av den feilaktige datering av « Bjerkepyramiden » er i denne forbindelse uten betydning. Det samme gjelder den påstått feilaktige opplysningen om at A hadde halvdagsjobb på kontoret til Bækkelaget Sportsklubb.

Lagmannsretten har etter dette kommet til at de aktuelle utsagn ikke er rettsstridige, men ligger innenfor den ramme for ytringsfrihet som er trukket opp i EMK artikkel 10. Tingrettens dom blir etter dette å stadfeste, idet lagmannsretten ikke ser tilstrekkelig grunn til å endre tingrettens omkostningsfastsettelse.

A har anket forgjeves. Han skal etter hovedregelen i tvistemålsloven § 180 første ledd ilegges saksomkostninger for lagmannsretten, idet det ikke foreligger slike særskilte omstendigheter som kan gi grunnlag for å frita ham fra erstatningsplikten. Omkostningsoppgave er inngitt og legges til grunn. Omkostningene fastsettes overensstemmende med oppgaven til kr 121.000, hvorav kr 120.000 utgjør salær.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

- 1. Tingrettens dom stadfestes.*
- 2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler A 121.000 - etthundreogtjueentusen - kroner til Hegnar Media AS, Trygve Hegnar og Vibeke Holth. I tillegg kommer rente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer. Beløpet forfaller til betaling 2- 10 - uker fra forkynnelsen av dommen.*